

nine graves. Chronologically they belong to 1st and 2nd (Fig. 1 to 20) centuries. The object on Fig. 2 and 2a from the grave Nr. 2 might be a little later.

At Ptuj there has been excavated a torso of a standing male figure and two fragments of a tombstone; on one of them there is even a partly preserved epitaph. All those objects will be published separately.

On Vičava remains of an antique building have been discovered with a quantity of ceramic and bronze material (Fig. 21 and Fig.)

Anica Jalen.

NEKA J NOVIH MOMENTOV NA TLEH NEKDANJE EMONE

Erjavčeva cesta

Pri polaganju novih vodovodnih cevi jeseni 1949. leta na levi strani Erjavčeve ceste ob pločniku — gledano od Prešernove ceste v smeri proti Drami — so vsekali delavci v cesto povprečno 2 m globok in 1 m širok jarek, ki je presekal severni del mestnega področja Emone do sterilne plasti.

Često so se že pojavile rimske najdbe pri gradbenih delih v tem sektorju mesta — opisal jih je n. pr. Mantuani v Carnioli N V VIII, 1917, str. 242—259; Ložar v GMS XIV, 1933, str. 128—145; Gabrovec v Slov. Poročevalcu št. 256, 30. okt. 1949. Sistematična izkopavanja se doslej tod še niso vršila.

V glavnem je ta del kontroliral Narodni muzej v Ljubljani, pod čigar kompetenco so tudi spadala, delno in bolj mimogrede pa tudi arheološki seminar ljubljanske univerze, ki se pa temu poslu ni mogel temeljiteje posvetiti, ker je bil mnogo zaposlen na planiranih terenskih delih drugod.

Vsa opažanja in vsi zapiski arheološkega seminarja s tega sektorja so v naslednjem objavljeni.

Jarek je dosegal sterilno plast, to je fluvio-glacialni prod ljubljanske kotline, v vsej svoji dolžini. Prod se pričinja v tistem predelu jarka, ki je bližji Prešernovi cesti, okrog 150 cm pod asfaltom, medtem ko je bil na terenu pred Dramo v globini 180 cm in več, na Vegovi ulici pa že 280 cm. Osnovni teren se je torej rahlo spuščal proti levemu bregu Ljubljanice in je prešel v višini Kongresnega in Napoleonovega trga — kakor je še danes — v strmejšo nagnjenost.

Razen v profilu (sl. 1) preiskanega terena ni bilo v plasti, ki je prva nad prodom, konkretnejših sledov človeškega delovanja. V omenjenem profilu pa se v plasti nad prodom pojavlja rdeča ožganina. Vendar je ta rdeča ožgana plast drobnejšega proda, pomešanega z rjavo glino in mivko, problematična, ker nam ni bilo več mogoče ugotoviti njene razprostranjenosti, niti najti v njej drobec kakršnekoli najdbe, ki bi plast ožje določala.

Da bi bila to rimska plast — tik nad prodom — se nam zdi skoraj pregloboko, razen, če to ni vsek; da bi bila pa predzgodovinska, nimamo dokaza.

Dokazano predrimskih plasti tod torej ni.

Rimske plasti se pričenjajo povprečno 30—40 cm nad osnovnim prodom. Na prvi pogled se je dalo videti več zaporednih gradbenih obdobj.

V stenah jarka so se videle tudi prekinitve med različnimi objekti, ki so bile napolnjene s temnim antičnim sipom; bilo je več kasnejših vsekov, ki so bili napolnjeni s srednjeveškim in novejšim zasipom.

Iz orientacijske skice položaja Erjavčeve ceste je razvidna topografska lega profilov. V naslednjem opisu se držimo vrstnega reda, ki je označen na orientacijski skici.

Opis in razlaga profila št. 1. Lega in mere so razvidne na skici.

Od 180 cm globine navzdol je osnovni savski prod.

180—160 cm. — Plast drobnejšega proda v rjavi glini, pomešani s peskom. Na levem robu profila je v tej plasti sled že uvodoma omenjene rdeče ožganine, ki se v levo še nadaljuje in je brez najdb; delno sega ožganina tudi v svetlorjavo plast.

160—150 cm, ki jo tvorita pesek in mivka, pomešana z glino.

150—145 cm. — Plast temnosive gline, ki je pod plastjo oblic v desni polovici profila čista, v levi polovici so pa v njej sledovi žganine.

140 cm. — V to plast gline je bila vtlačena strnjena plast za pest velikih oblic; prelita je bila z nekaj cm debelo plastjo malte, ki je bila bogato mešana s stolčeno opeko, drobci zelo fine keramike in peskom. Plast oblic zavzema le dve tretjini profila na levi strani in se v levo še nadaljuje. Desno tretjino v globini 145—150 cm pa tvorijo plast glinaste mivke, posamični prodniki ter sledovi rdeče ožganine z drobci opeke; vrhnji sloj plasti prehaja v čistejšo, bolj rumenkasto glino pod — v globini 150 cm — kompaktnim tankim slojem žganine s pepelom. Na levi strani profila je v analogni višini nad tlakom iz malte in oblic v globini 150—120 cm mivkasto-glinasta plast, ki prehaja v čistejšo, sphano rumeno glino; v njej se nahajajo fragmenti keramike, opeke ter drobci dvojnega stekla: eno je zelo fino, tanko, drugo debelo do 2 mm, oboje pa je neprozorno kot celuloid in polno žlez in črt v strukturi. Proti desni prehaja ta plast že v drugo stavbno periodo, v ruševine druge zgradbe, ki jih tvori klinast vriv med spodnjim in zgornjim pasom žganine v globini 150—120 cm. Sestavljajo ga ruševine malte, fragmenti opeke, drobci keramike in rdeča ožganina, posamični večji kamni ter fragmenti ometa, ki so dobro mešani z drobnim peskom, z drobno stolčeno opeko, na zunanji strani uglajeni, na notranji pa kažejo

nekateri fragmenti vzdolžne žlebove, ki izvirajo verjetno od osnove, na katero je bil omet ometan.

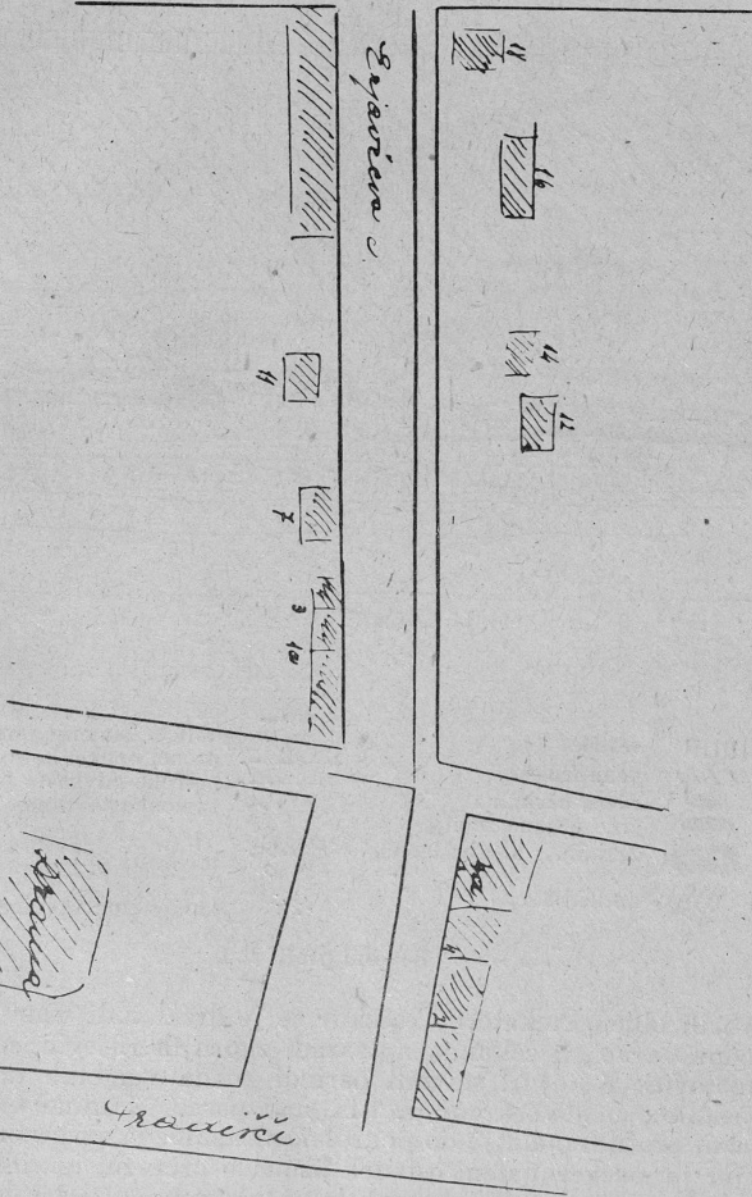
Iz prej omenjene mivkasto-glinaste plasti, ki prehaja navzgor v čistejšo, sphano, rumeno glino, izvirajo še naslednje najdbe: 1. Mnogo fragmentov vaze iz rdeče, relativno dobro pečene ilovice, ki je nasičena z drobnim peskom (apnenec, kremenjak, sljuda). Na zunanji in notranji strani fragmentov je temnordeč oziroma temnorjav premaz, na katerem so vidni sledovi izdelave na vitlu. Po fragmentih sodeč je posoda taka: dno ravno, nekoliko vboklo od ploščice na vitlu. Spodnji del posode je zelo razsežen in rahlo koničen ter zložno prehaja v zaobljeno največjo periferijo s strmim ramenom in skoraj cilindričnim kratkim vratom z navzven zavihanim in na koncu nekoliko odebeljenim ustjem. Na vratu se nahajajo vzporedne, horizontalne kanelure. Pečenje je neenakomerno: površina lisasta. Nima sledov požara. Premaz je na spodnjem delu večinoma odpadel. — 2. Plitva skodela z dvema ročajema iz svetlorjave, ne docela prečiščene gline. Dno ima 6 mm od roba 11 mm široko kaneluro, ki poudarja nogo. Noga je navpična, nizka. Spodnji del stene se širi zelo poševno; zgornji del, ki je z ostrim kolenom ločen od spodnjega, je rahlo usločen. Ustje je nekoliko navzven zavito, z odebeljenim zaokroženim robom. 14 mm pod robom teče ozka, plitva horizontalna kanelura. S tremi vzporednimi, vertikalnimi kanelurami profiliran majhen okrogel ročaj veže koleno z ustjem tik pod robom. — 3. Fragment kvadratastega, na vseh štirih ploskvah uglajenega in izbrušenega brusa; dolžina 7,5 cm, širina in višina pa $1,5 \times 1,9$ cm. Zelo je trpel v ognju, kamen kaže razpoke in je črno ožgan. Ostale najdbe iz te plasti so še: fragmenti amfor, fragment tegule, ki je pa že bila zazidana, držala se je še malta. Vse te najdbe so ležale v plasti 130—120 cm, delno tudi na njej, tik pod pasom žganine.

Dosedaj omenjene kulturne plasti kažejo verjetno notranjost nekega stanovanjskega prostora, ki je bil porušen (morda je pogorel — vendar so sledovi ožganine v plasti 140—135 cm skoraj prepričli), nato površno splaniran: ruševine so samo presute z navoženo in nečisto glinasto mivko. Ko je naslednja stavba pogorela, so ležale v zgornjih delih te plasti razpočene posode, zlomljen brus, črepinje zavrženi posod — in ruševine druge stavbe so padle preko ruševin prve, kot je razvidno iz profila.

115 cm. — Nad vsemi doslej omenjenimi plastmi se z leve vzdiguje proti desni plast žganine ter v njej ostanek zoglenega jelševega bruna. V plasti je ogromna množina drobcev hišnega lepa z žlebastimi sledovi šibja in vejevja, preko katerih je bil nametan. Žlebasti sledovi so pri nekaterih kosih vidni na obeh straneh. Tvarina lepa je temnosiva glina z mivko, ki je ponekod

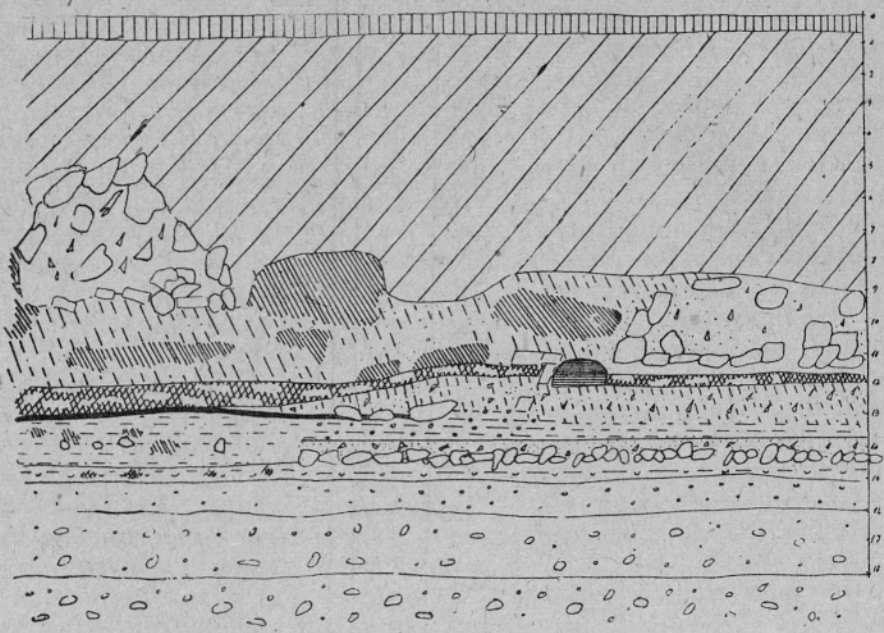
Glebeisim c

Spavarna c

Orientacijska skica (Gradišče — Erjavčeva c. — Prešernova c.)

še vidna v osrednjih delih prelomov, medtem ko je po zunanjih plasteh rumenkasto do črno in rdečkasto opečena. Nekateri kosi so pokazali tudi mešanje s slamo; vendar je pri teh v večini najdenih primerov ena stran uglajena — ti kosi so verjetno

	cestišče	—	melta
////	poantični sip	- - -	oblice, kamenje, gramoz
	rdeča ožganina	- - -	drobci opeke, keramike
	črna ožgana zemlja	- - -	peščeno-mivkasta glina
	žganina s hišnim lepom	•••••	rumenkasta glina
	antični sip	○ ○ ○	mivkasta glina
		•••••	kompaktna žganina, pepel

Severni profil št. 1

tvorili oblep. Nekaterih koščkov se je držal tudi omet — ali je to primarno ali sekundarno zaradi zgornjih ruševin, se ni dalo ugotoviti. K tej II. stavbni periodi spada verjetno tudi rdeča ožganina na levi strani profila, nad pasom žganine. Nasprotni, južni profil kanala je do podrobnosti analogen severnemu. Tam, kjer je v severni steni ostanek bruna v prerezu, je vidno zoglenelo bruno tudi v južni steni. Iz njega izvira 7 železnih žeblicev. Žeblice imajo štirioglat, koničast trup, so kovani; nekateri imajo

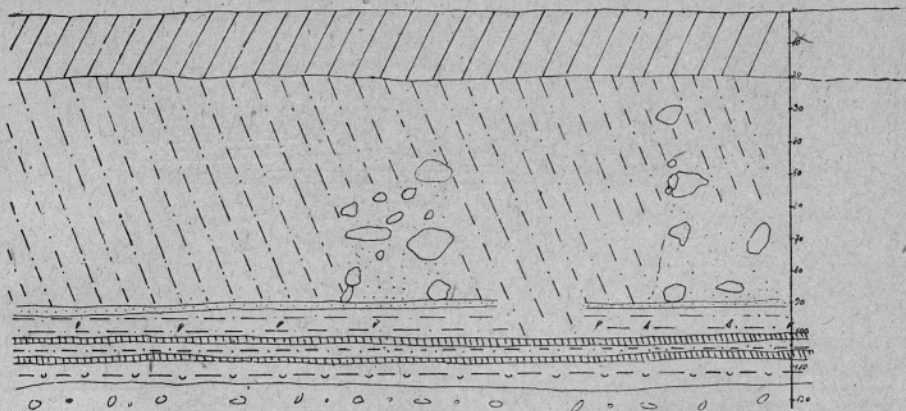
glavico sploščeno v široko ploščico v velikosti $2,5 \times 2,5$ cm, drugi imajo manjšo in kopasto. Dolgi so od 12,5 do 8 cm.

Druga stavba, ki nje profil verjetno ne kaže notranjih prostorov, ampak prostor ruševin ob zgradbi, je nedvomno pogorela.

Prerez skodele iz profila št. 1

Ta del ruševin, ki jih je zajel profil, kaže pretežno leseno strukturo (tram, žebliji, hišni lep) — zgradba je bila torej pletena, ometana, preprostejša.

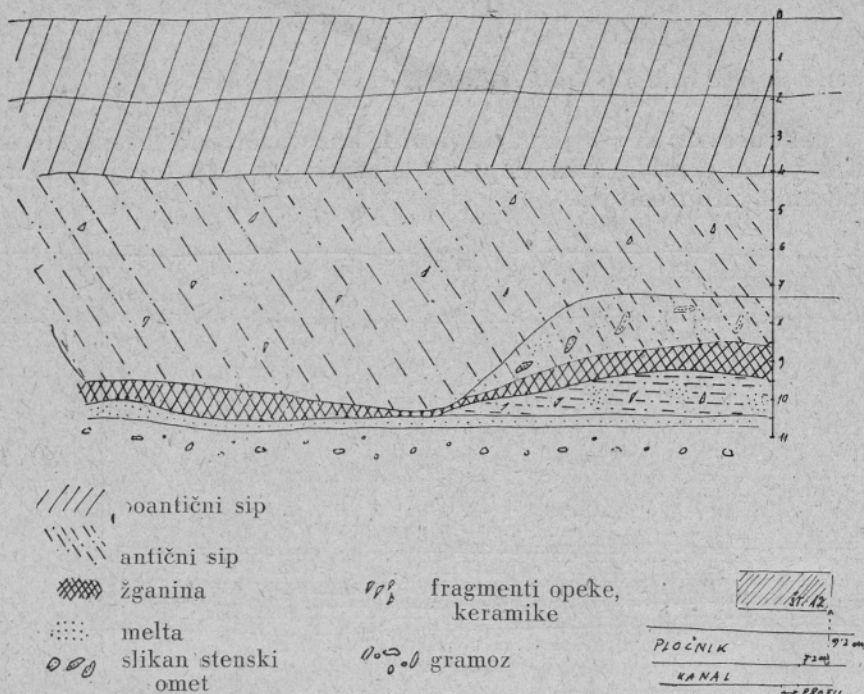
- ////// rdeča plast
- ||||| kamenje, oblice
- - - - - drobci keramike
- - - - - melta
- temnosiva glina
- glinasta mivka
- o o o antični sip
- cestišče, sip

Južni profil št. 2

115—90 cm. — Plast sestavljajo na desni strani ruševine zidovja z ostanki vmesne malte, ki je bila mešana s stolčeno opéko. Enaki ostanki zidovja — vendar kompaknejši — so na levi strani profila. Med obema pa leži: malta, opeka, rdeče ožgane glinaste plasti, sip. Iz te plasti je odlom plošče iz drobno zrna-

tega marmorja v ohranjeni velikosti $29,5 \times 13$ cm, debelina 4,5 cm. Plošča je na zgornji strani gladko in ravno odsekana, enako na vseh treh vidnih robovih, na spodnji strani pa bolj grobo izravnana z udarci na dleto. Ogli so zakroženo stožčasti, robovi so rahlo zakroženi. Plošča je trpela v ognju. Tretjo stavbno periodo torej tvorijo ostanki zidovja, ki so bili porušeni med požarom, kot se vidi iz kompaktne, temnordeče ožganine med obema.

Južni profil št. 5

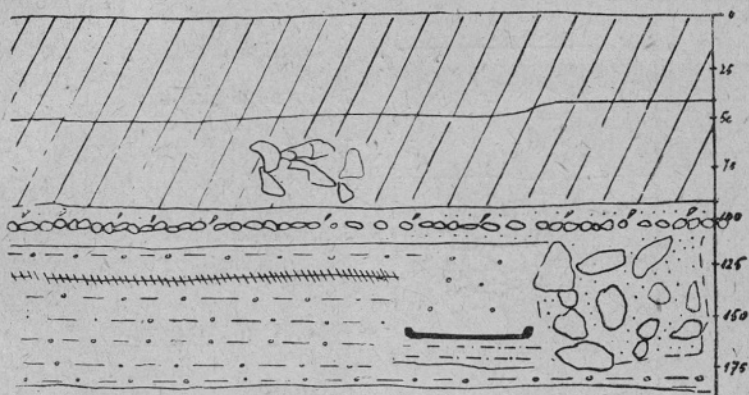
90—0 cm tvori izključno srednjeveški in moderni sip, kamnje, opeka, steklo, prst, brez ostankov zgradb ali kakršnih koli naprav, razen cestišča.

Zaključni pregled.

Najnižji, dokazano rimski sledovi se pričenjajo 150 cm pod cestno površino in tvorijo zaključeno, istočasno celoto s plastmi in najdbami do višine 135 cm. Te plasti kažejo predvsem tlak iz oblic in estriha, ki mora biti zelo star, prvič zaradi svoje najnižje lege, drugič zaradi izredno fine keramike, ki je bila malto primešana, in tretjič zaradi starinske keramike iz glinastega sipa, ki je bil zaradi planiranja presut čez ruševine, ko se je ta stavba porušila. Najznačilnejša posoda je zgoraj opisana pod

št. 1. Njena oblika je latenoidna. Lahko je to tradicija iz takega materiala delanih posod v periodi Certosa in še kasneje (vendar se tam zrnca ne lomijo in so posode slabše pečene). Po materialu in obliki so podobne posode z Vintarjevca za Litijo. Plast estriha in obličnega tlaka predstavlja, kakor že zgoraj povedano, notranjost nekega prostora, ki ga po vsej verjetnosti ni uničil ogenj.

Od II. stavbne periode je ločena I. s pasom ilovice in glinastega sipa; in šele na ta sloj se je od ognja uničena zrušila

////// antični sip

malta

+ + + + + rdeča ožganina

- - - - - zelen. mivka

••••• rjavkasti pesek

°°°°° fragmenti keramike,
opeke

°°°°° kamenje, oblice

Južni profil št. 4

naslednja stavba, ki je, kot že omenjeno, preprostejša, lesena, ometana s hišnim lepom in tudi z ometom. Od stavbe je zajel profil le obhišne predele, notranjosti pa ne.

Od III. stavbne periode sta v profilu zajeta le dva razrušena zidova; določujočih podrobnosti ni, razen da sta bila porušena med požarom.

Opis profila št. 2.

120 cm gl. — Na plasti peska, mivke in oblic — ki je navzdol ni bilo več mogoče opredeliti — leži temnosiva glinasta plast; na njej v globini 110—100 cm spodnja tanka rdečkasta plast; nad njo zgornja rdečkasta plast.

100—90 cm. — Plast tlaka iz malte, na njem dva ostanka zidu, vezana z grobo malto iz mivke, zdrobljene opeke in drobnejšega peska, vezava je slaba, luknjičava.

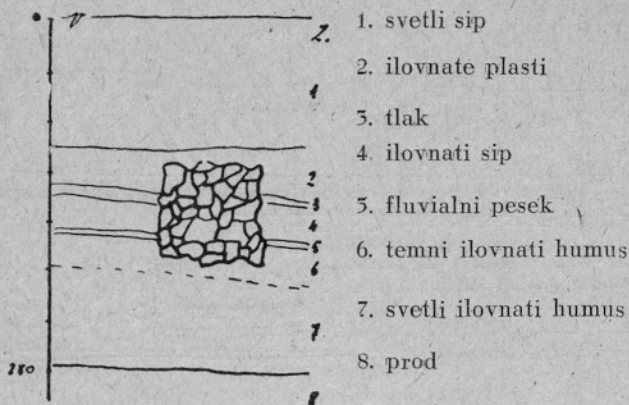
90—30 cm. — Vso ostalo plast nad tlakom iz malte tvori sip, ki je v spodnejših plasteh temnejši kot v zgornejših.

Opis profila št. 3.

110 cm. — Ozek tlak iz malte; navzdol: rjavkast gramoz, ki prehaja v prod.

110—90 cm. — Plast žganine, ki se v sredini profila zoži: klinast vriv na desni tvorijo ruševine: malta, glina, fragmenti keramike.

90—75 cm. — Glinasta plast s fragmenti malte in slikanega stenskega ometa.

Južni profil v sondi na dvorišču realke

Vse ostalo navzgor je sip; v spodnjih plasteh antičen in bogato mešan s fragmenti rimske keramike.

Opis profila št. 4.

180—110 cm. — Plast rjavkastega peska. Vanjo je na desni strani profila vkopan zid — morda od kanala (?), poleg njega narobe obrnjena tegula z zožujočima se roboma, ki leži na plasti zelenkaste mivke in se povsem analogno nadaljuje v severni steni jarka.

150 cm. — Plast rdečkaste ožgane gline v rjavkastem pesku, tik nad njo drobci rimske keramike.

100 cm. — Tlak iz oblic, prelitih z malto, ki je mešana s fragmenti keramike in opeke. Plast oblic leži na plasti malte.

100—50 cm. — Ostanki zidu v srednjeveškem sipu.

Zgoraj omenjena tegula od kanala (?) je 3 cm debela, dolžina in širina ni bila ugotovljiva. Oba vzdolžna robova sta privihana za 3,5 cm in se od enega konca do drugega razširjata; na fragmentu, ki je dolg 32 cm, znaša razširitev od 3 do 4,5 cm.

Kanal na Erjavčevi cesti je tudi presekjal zapadni emonski zid (sl. 2). Ta se pričinja 30 cm pod nivojem in seže v globino

290 cm. Debel je 2 m. Zunanja robova zidu sta zgrajena iz grobo obdelanih lomljencev, osrednji predel pa je izpolnjen z oblicami in malto. Njegova natančnejša lega je razvidna na skici. Naj se še omeni, da se je Walter Schmid v svoji suponaciji tega predela zidu zmotil za slabih 60 cm, kar pa se lahko pripiše zmotljivosti načrtov.

V bližini tega obzidja je bil tudi presekan rimski kanal: 165 cm pod površjem, širok 60 cm, sestavljen iz peščenčevih plošč, vrhnja nekoliko obokana; njegova notranja širina znaša 51 cm.

Pogled na kanal v smeri proti Prešernovi cesti

Presekan zahodni emonski zid

Dvorišče realke

Na severozahodnem delu dvorišča realke ob Vegovi ulici 4 so se pri pripravljanju tal za fizkulturno igrišče zasledili v gornjih plasteh sipa fragmenti srednjeveške keramike, različne rimske opeke, fragmenti rimske keramike, tudi imitirana terra sigillata, kocke rimskega mozaika ter sileks iz roženca. Zaradi teh najdb je bila na omenjenem mestu izkopana sonda v razsežnosti 2×2 m. Pri delu je sodeloval arheološki seminar pod vodstvom asistenta F. Stareta, ki je tudi sestavil naslednje poročilo. (Profil št. 5.)

Sonda je bila izkopana do sterilne plasti, to je do proda, ki je rumenkaste barve, sestavljajo ga manjše oblice in se pričinja v globini 280 cm pod današnjo površino. Nad njim leži 111 cm debela plast ilovnate zemlje, ki je sem in tja pomešana z manjšimi kamni. Ta plast, ki je trda, je v spodnjem delu v debelini 74 cm svetlejšje rumene barve, v zgornjem, 37 cm debelem, pa je

temnejša, sivorjava. Nad to plastjo, ki je še brez arheoloških ostalin, leži tanka, do 3,5 cm debela plast fluvialnega peska in je tu in tam nekoliko pretrgana z naslednjo plastjo ilovnatega sipa, ki je debel do 19 cm. Nad tem je do 15 cm debel tlak iz malte, nad njim sledi ponovno plast ilovnatega sipa, debela 32 cm. Naslednja plast je novejši sip od 80 do 100 cm debeline, ki sega do današnjega nivoja. Plasti so po večini med seboj vzporedne, le na vzhodni steni sonde se je ilovnati sip, ki leži nad tlakom iz malte, zajedel preko njega v temni ilovnati humus. Nekako v sredi sonde, okrog 1 m pod današnjim nivojem, so naleteli na antični zid, ki je 65 cm širok in sega v globino do okrog 180 cm pod površino. Zid je iz lomljenca in vezan s slabšo malto; smer: SV—JZ.

V zgornjih plasteh svetlega sipa in delno tudi pod njim ležečega ilovnatega sipa so bili najdeni posamezni fragmenti poznejše srednjeveške keramike. V omenjenih plasteh, v ilovnatem sipu pod tlakom ter delno tudi v zgornjem delu temnega ilovnatega humusa, ki leži pod fluvialnim peskom, so bili najdeni fragmenti rimske keramike, nekaj kosov imitirane terra sigill., fragmenti manjših amfor, lončkov, skodele ter več fragmentov bolj grobe sivočrno pečene in močno s kremencem mešane keramike loncev z navzven zavihanim, odsekanim ustjem; en fragment takega lonca ima na ramenu dvojno valovnico. Dalje so bili najdeni koščki mozaika. V ilovnatem sipu nad tlakom ter pod njim je bilo najdenih mnogo fragmentov stenskega ometa, ki so uglajeni ter slikani rdeče, rumeno, oranžno in belo — nekdam verjetno zeleno. Eden večjih fragmentov ometa je imel na notranji strani odtise ometanih kamnov. Pod tlakom se je našel še fragment zgornjega dela antične oljenke. Iz te plasti so končno še štirje novci: vel. br. Maksimiliana P F AVG, mala br. Cladiusa (?), Antoniana, Claudia ter eden nedoločljiv.

Po rezultatih v sondi sta bili na tem mestu dve antični periodi; zid pripada mlajši.

Jaroslav Šašel.

ZAČASNO POROČILO O RAZISKAVANJU RIMSKEGA KANALA V GRAJENSKI DOLINI PRI PTUJU

Dolina Grajene je plitva vzhodnoštajerska dolina v severozahodni smeri od starodavnega Ptujja. Razprostira se na levi strani yzdolž Drave; od nje jo loči ozko in podolgasto gričevje Vurberka, ki se nad Ptujem zaključuje s hribom Panoramo. Na nasprotni strani spremljajo dolino začetki Slovenskih gor.